

การเลือกตั้งสมานฉันท์และไม่ซื้อสิทธิขายเสียงคืออะไร ทำได้จริงหรือ

ศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์

จากรูวรรณ แก้วมะโน



นายพนต์ ปัญญาภา
นักเรียนพลเมือง โรงเรียนพลเมืองโพนทอง
จ.ร้อยเอ็ด

“ จะไม่ใช้เงินในการเลือกตั้ง แต่ใช้ความดี และแข่งขันกันด้วยศรัทธา
ของคนในชุมชน สุดท้ายในชุมชนไม่มีซื้อสิทธิขายเสียง งบประมาณที่
เคยใช้ประมาณ 3 แสน ก็ลดลงเหลือแค่ 3 หมื่น ”

“ผมก็ว่าเป็น โอกาสดีที่จะสร้างการเมืองใหม่ ซื้อสิทธิขายเสียงนี้ไม่เอา
เด็ดขาด ตกลงกันก่อนว่าเราจะไม่ทะเลาะกันเพราะต่างฝ่ายก็ต่างอยากจะทำ
ทำให้บ้านเมืองด้วยกันทั้งนั้น ”



นายสุรกิจ สุวรรณแกม
นายก อบต.ดอนหญ้านาง จ.พระนครศรีอยุธยา

การเลือกตั้งสมานฉันท์และไม่ซื้อสิทธิขายเสียงเป็นแนวคิดหนึ่งที่น่าเอาแนวทางของ**ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ (deliberative democracy)** มาปรับใช้เพื่อส่งเสริมให้กระบวนการการเลือกตั้งมีคุณภาพตั้งแต่ก่อนการเลือกตั้ง ระหว่าง และหลังการเลือกตั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการมีส่วนร่วมก่อนการเลือกตั้ง ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่าที่ผ่านมามีบทบาทสำคัญในช่วงนี้มักเป็นของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่จะออกปราศรัยหาเสียงกันอย่างคึกคัก ด้านผู้มีสิทธิเลือกตั้งส่วนใหญ่มีเพียงบทบาทในการรับฟังเท่านั้น กล่าวได้ว่าประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็นเพียงผู้คอยรับข้อมูล หรือไม่อาจเสนอปัญหาที่ต้องการแก้ไขต่อผู้สมัครด้านผู้สมัครเองก็อาจไม่ตระหนักถึงปัญหาที่แท้จริงของประชาชน มีเพียงนโยบายหรือสิ่งที่วาดฝันมานำเสนอเพื่อชัยชนะของตนเอง

กระบวนการเลือกตั้งสมานฉันท์นั้น**ไม่ใช่การอึดอัด**แต่ยังเป็นการแข่งขันกันระหว่างผู้สมัครและเป็นการแข่งขันที่สร้างสรรค์ กล่าวคือ ปราศรัยหาเสียงเชิงสร้างสรรค์ที่ไม่เน้นการโจมตีฝ่ายตรงข้าม แต่เน้นนโยบายของตนเองเป็นหลัก ด้วยเหตุนี้ การเลือกตั้งสมานฉันท์ จึงเป็นกระบวนการทั้งก่อน ระหว่าง และ

หลังการเลือกตั้งที่ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งหรือแบ่งฝักแบ่งฝ่าย ไม่มีการซื้อสิทธิ ขายเสียง ผู้สมัครรับเลือกตั้งแข่งขันกันอย่างสร้างสรรค์ ยึดหลักความรู้ความสามารถ เพื่อประโยชน์สุขส่วนรวม ตลอดจนยอมรับผลแพ้ชนะและพร้อมให้ความร่วมมือกับทุกฝ่ายเพื่อการพัฒนาชุมชนภายหลังการเลือกตั้งต่อไป

การเลือกตั้งสมานฉันท์ ต้องมาพร้อมกับการไม่ซื้อสิทธิขายเสียงด้วย เพราะการได้มาซึ่งผู้แทนที่ไม่มีคุณภาพนั้นมีความสัมพันธ์กับการหาเสียงเลือกตั้งที่เน้นธนกิจการเมือง (money politics) หรือการเน้นนำเงินทองและทรัพย์สินอันอาจคำนวณเป็นเงินได้มาใช้เพื่อสร้างความนิยมให้กับตนเอง จริงหรือไม่ที่ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งมักจะเป็นผู้ที่มีฐานะและทรัพย์สินเงินทองมาก ในทางกลับกันผู้ที่มีความรู้ความสามารถอาจมีฐานะไม่ดีหรือมีโอกาสด้านการเมืองน้อย กล่าวอีกแง่หนึ่งคือการจะลงสมัครรับเลือกตั้งต้องมีทุนมากพอ ถ้าไม่มีก็ต้องกู้หนี้ยืมสินมาใช้ในการหาเสียงเพื่อให้ชนะการเลือกตั้ง ซึ่งนั่นอาจเป็นสาเหตุที่นำไปสู่การล้มละลายของผู้สมัครได้

ด้วยเหตุนี้ การเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองจึงมักมาจากตระกูลใหญ่ จากพรรคการเมืองใหญ่ หรือจากกลุ่มทุนใหญ่เท่านั้น และผลที่ตามมาคือ มีการแข่งขันกันอย่างรุนแรงเอาแพ้เอาชนะ เนื่องจากการลงทุนทางการเมืองสูง

การไม่ซื้อสิทธิขายเสียงจึงเป็นหัวใจสำคัญคู่กับการเลือกตั้งสมานฉันท์ เพราะเมื่อผู้สมัครลงทุนมากเท่าใดในการใช้เงินซื้อเสียง ยิ่งทำให้เกิดการไม่ยอมแพ้มากขึ้นเท่านั้น และเมื่อผลที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นอย่างที่คาดหวังคือ ชนะกลายเป็นแพ้ ก็จะทำให้เกิดความขัดแย้งและรุนแรงเกิดขึ้นอย่างที่เป็นมาในอดีต

การเลือกตั้งสมานฉันท์และไม่ซื้อสิทธิขายเสียงนี้แม้จะฟังดูเป็นไปได้ยาก ทว่าในความเป็นจริงได้เกิดขึ้นแล้วในหลายพื้นที่ ยกตัวอย่างเช่น กรณีขององค์การบริหารส่วนตำบลดอนหญ้านาง อำเภอพาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งให้เห็นถึงการเมืองท้องถิ่นสมานฉันท์ที่เริ่มต้นขับเคลื่อนมาจากอุดมการณ์ของตัวผู้นำท้องถิ่นเอง จากการที่ผู้นำท้องถิ่นมีวิสัยทัศน์เกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่นสมานฉันท์เป็นหลัคนายสุรกิจ สุวรรณแถม นายกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนหญ้านาง เล่าให้ฟังถึงประสบการณ์การขับเคลื่อนงานการเมืองท้องถิ่นสมานฉันท์และไม่ซื้อสิทธิขายเสียงว่า เกิดจากความตั้งใจของคนที่จะพัฒนาชุมชนให้มากกว่านี้ จึงได้พยายามแสวงหาการพัฒนาตนเองโดยการเข้าอบรมและเรียนรู้กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเรื่อยมา กระทั่งมีโอกาสได้เข้าไปทำงานทางการเมืองท้องถิ่น โดยอดีตนายก อบต. ได้เล็งเห็นถึงความสามารถและความสนใจของคน จึงได้ทาบทามให้คนลงสมัครรับเลือกตั้งในครั้งนั้น ซึ่งตนก็มีความตั้งใจและได้ตั้งปณิธานเอาไว้แล้วว่า “ซื้อสิทธิขายเสียงนี้ไม่เอาเด็ดขาด” การหาเสียงต้องทำโดยยึดนโยบายเป็นหลัก กับผู้สมัครคนอื่นนั้นก็ไม่ได้มองว่าเป็นศัตรู แต่มองว่าเป็นผู้ที่มีความตั้งใจจะเข้ามาพัฒนาชุมชนร่วมกัน ทำให้การหาเสียงเป็นไปด้วยการให้เกียรติซึ่งกันและกัน ยกตัวอย่างเช่น มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลการระหว่างผู้สมัครด้วยกันเรื่องพื้นที่หาเสียงว่าได้ไปหาเสียงในพื้นที่นั้นๆ หรือยังหรือพื้นที่ที่ติดป้ายหาเสียงซึ่งเรียกว่ามุดเป็นมุดที่ผู้คนสัญจรไปมาจะสามารถมองเห็นป้ายได้อย่างชัดเจนก็มีการแบ่งปันพื้นที่การวางป้ายหาเสียงกัน และเมื่อรู้ผลการเลือกตั้งว่าฝ่ายตนเป็นฝ่ายชนะ ตนก็ได้โทรไปหา

ผู้สมัครคนอื่น ซึ่งผู้สมัครคนอื่นก็ยินดีด้วยและบอกว่าขอให้ตั้งใจทำงาน หากมีอะไรให้ช่วยก็พร้อมให้ความร่วมมือ กรณีของนายสุรกิจแสดงให้เห็นว่าการเมืองสมานฉันท์และไม่ซื้อสิทธิขายเสียงเริ่มต้นจากตัวผู้นำชุมชนเอง ซึ่งแตกต่างออกไปจาก อบต.น้ำเกียน จังหวัดน่าน ที่สร้างชุมชนสมานฉันท์จากการสร้างความตระหนักของคนในชุมชนเป็นลำดับแรก โดยอาศัยทุนทางสังคมที่ชุมชนมีอยู่ไม่ว่าจะเป็นบ้าน วัด โรงเรียน หรือสถานีนามัย (บ.ว.ร.ส.) เป็นหลักในการจัดให้มีการพูดคุย¹

กรณีของตำบลควนรู อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา ก็เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่ประสบความสำเร็จในการสร้างการเมืองท้องถิ่นสมานฉันท์และไม่ซื้อสิทธิขายเสียง ความน่าสนใจของพื้นที่นี้อยู่ที่กระบวนการในการสร้างความตระหนักให้กับทางผู้นำท้องถิ่นและคนในชุมชน เพื่อสร้างพื้นฐานความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของการเมืองในระบบประชาธิปไตย การเมืองท้องถิ่น การลดการแบ่งฝักแบ่งฝ่าย และสร้างกระบวนการคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผลให้แก่คนในชุมชนทุกๆฝ่ายผ่านการสร้าง “โรงเรียนผู้นำ” ขึ้นมา ซึ่งวิธีการเช่นนี้ไม่เพียงแต่จะช่วยพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชนหรือช่วยให้ผู้นำในชุมชนที่อาจไม่พอใจกันมาก่อนได้ปรับความเข้าใจกันเท่านั้น แต่ยังได้กลายเป็นมาตรฐานใหม่ของคนในชุมชนด้วย กล่าวคือได้มีการตั้งกติกาของชุมชนขึ้นมากำหนดให้ผู้ที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งจะต้องผ่านโรงเรียนผู้นำมาก่อนเพื่อให้พวกเขาได้ทราบว่าจะต้องมีปฏิบัติการอย่างไร เพื่อพัฒนาตำบลและเพื่อนำชุมชนไปสู่ความสมานฉันท์ ส่งผลให้ในเวลาต่อมาในตำบลควนรูไม่มีการแข่งขันเลือกตั้งอีกเพราะจะใช้การเจรจาพูดคุยกันถึงความเหมาะสมระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งก่อนจากนั้นใช้วิธีตกลงกันในการเข้ามารับตำแหน่งเพื่อพัฒนาตำบล ทำให้ควนรูมีผู้สมัครรับเลือกตั้งคนเดียวนับแต่นั้นมา²

แม้กระทั่งในจังหวัดร้อยเอ็ด ที่มักจะได้ยินคำว่า “เงินไม่มา กาไม่เป็น” ก็เกิดการเมืองท้องถิ่นสมานฉันท์และไม่ซื้อสิทธิขายเสียงได้ ณ บ้านโคกก่อง ตำบลปอภาร อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งก่อนหน้านั้นพบว่ามีปัญหาการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายทั้งผู้สมัครและผู้เลือก มีการแข่งขันกันหาเสียงอย่างรุนแรง มีการฟ้องร้องตัดสิทธิการลงสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครบางราย และที่น่าสลดใจที่สุดคือภายหลังวันเลือกตั้งผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านไม่สามารถเข้ามาในหมู่บ้านได้เนื่องจากผู้สนับสนุนอีกฝ่ายมีการข่มขู่ จับขังรถจักรยานยนต์เสียงดังแสดงความไม่พอใจกับผลการเลือกตั้ง ผลกระทบที่ตามมาคือผู้ใหญ่บ้านท่านนั้นต้องใช้เวลา 3 ปี ในการสร้างการยอมรับและสร้างความร่วมมือในการทำงานของคนในชุมชน อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการดำเนิน โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมชุมชนเข้มแข็งผ่านการเลือกตั้งสมานฉันท์และไม่ซื้อสิทธิขายเสียง โดยสำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า ด้วยการสร้างความรู้ความเข้าใจความสำคัญของการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ยุติธรรมและมีการรณรงค์อย่างต่อเนื่อง

¹ วันชัย วัฒนศัพท์, “สานเสวนา จากท้องถิ่นสมานฉันท์สู่การเมืองของประชาชน”. เอกสารประกอบการอบรมโครงการชุมชนพลเมืองเข้มแข็งด้วยการมีส่วนร่วมผู้เมืองอัจฉริยะอย่างมีธรรมาภิบาลและสมานฉันท์ จังหวัดชัยภูมิ. จัดโดยสำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า, วันที่ 22 สิงหาคม 2563 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ. เอกสารอัดสำเนา.

² เฟิงอ้าง.

โดยจิตอาสาในชุมชนที่ร่วมกันประชาสัมพันธ์โครงการนี้อย่างต่อเนื่อง นำไปสู่การลดความขัดแย้งและรุนแรงระหว่างผู้สมัครในการหาเสียงเป็นอย่างมาก หัวคะแนนของผู้สมัครทั้งสองฝ่ายได้เห็นพ้องกันที่จะเข้าร่วมเป็นจิตอาสาและทำงานในการรณรงค์ไม่ซื้อสิทธิขายเสียงร่วมกัน สอดทำยในวันเลือกตั้งก็ไม่พบว่ามี การฟ้องร้องเรื่องการซื้อสิทธิขายเสียงแต่อย่างใด ขณะที่ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งก็ยังพร้อมใจกันมาใช้สิทธิเป็น จำนวนมากกว่าร้อยละ 80 โดยให้เหตุผลว่าต้องการได้คนดีมีความสามารถเข้ามาบริหารชุมชนของตน ทางด้านผู้สมัครแม้ว่ายังต้องใช้เวลาในการทำใจต่อความพ่ายแพ้ แต่ก็ยอมรับและพร้อมให้ความร่วมมือกับ ฝ่ายชนะในการบริหารชุมชนต่อไป และไม่พบว่ามี การก่อกวนจากฝ่ายสนับสนุนผู้ที่แพ้การเลือกตั้ง แต่อย่างใด³



อีกพื้นที่หนึ่งในจังหวัดร้อยเอ็ดที่ผลักดันการเลือกตั้งท้องถิ่นที่สมานฉันท์และไม่ซื้อสิทธิขายเสียงอย่างต่อเนื่องก็คือ อำเภอโพนทอง จังหวัดร้อยเอ็ด นำโดยนายพยนต์ ปัญญาภา และนักเรียนพลเมืองโพนทอง จังหวัดร้อยเอ็ด ที่นำองค์ความรู้เรื่องรากฐานประชาธิปไตย 5 ด้าน ประกอบด้วย ความมีเหตุผล มีวินัย

³ จารุวรรณ แก้วมะโน. โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมชุมชนพลเมืองเข้มแข็งผ่านการเลือกตั้งสมานฉันท์และไม่ซื้อสิทธิขายเสียง. [ออนไลน์] [2562]. เข้าถึงเมื่อ 6 ต.ค. 2563 จาก <http://www.kpi.ac.th/knowledge/research>

ชื่อสัตย์ จิตอาสา และรับผิดชอบ ที่ได้รับการอบรมจากสำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า ไปปรับใช้เพื่อต่อยอดในการเลือกผู้แทนที่มีคุณภาพ โดยเริ่มต้นจากการผู้สมัครและผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการไม่ซื้อสิทธิขายเสียง เพื่อตัดวงจรปัญหาการกู่หนียืมเงินและการแข่งขันกันอย่างรุนแรงโดยไม่เลือกวิธีการซึ่งเป็นต้นเหตุแห่งความขัดแย้งในชุมชนลงไป นายพยนต์ กล่าวว่า “ผมเข้าใจดีว่าการเลือกตั้งนั้น เรื่องของศักดิ์ศรีเป็นสิ่งสำคัญ แพ้ไม่ได้ หลายครั้งผู้สมัครต้องขายไร่ขายนาเป็นหนี้สินมากมาย ผู้ที่เป็นกำนันต้องเข้าบ้าน เข้าที่นา ผมไม่อยากเห็นภาพแบบนี้ ผมอยากเห็นพี่น้องเดินอย่างมีศักดิ์ศรีเป็นประชาธิปไตย” จึงทำให้นายพยนต์และนักเรียนพลเมืองร่วมกันผลักดัน โครงการดังกล่าวในหมู่ที่ 4 ตำบลสว่าง อำเภอโพธารอง เป็นแห่งแรก และสุดท้ายเมื่อทุกฝ่ายเข้าใจตรงกันถึงความสำคัญของการไม่ซื้อสิทธิขายเสียง การผลักดันการเมืองท้องถิ่นสมานฉันท์ก็สามารถเกิดขึ้นได้

เห็นได้ชัดเจนว่า การเลือกตั้งท้องถิ่นสมานฉันท์และไม่ซื้อสิทธิขายเสียง เกิดขึ้นได้จริง ทั้งยังส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เรียกว่าประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ (**deliberative democracy**) อีกด้วย เพราะผู้สมัครและผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ปรึกษาหารือกันเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาพื้นที่ของตนร่วมกัน ผ่านการอภิปรายแนวนโยบายของผู้สมัครตั้งแต่เริ่มต้นของการหาเสียงอย่างจริงจัง โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้มีส่วนร่วมอภิปรายนโยบายของผู้สมัครร่วมกันตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นของการหาเสียง เพื่อร่วมกันกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนและสังคมโดยรอบของตนร่วมกัน ซึ่งภายใต้กระบวนการนี้นอกจากจะเพิ่มประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้สมัครและผู้สนับสนุนลงแล้ว ยังช่วยแก้ไขปัญหาการซื้อสิทธิขายเสียงอีกด้วย และสำคัญที่สุดประชาชนและชุมชนยังเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของเป้าหมายและนโยบายร่วมกัน อันส่งเสริมต่อสายสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างผู้สมัครและผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการติดตามตรวจสอบการทำงานของผู้แทนภายหลังการเลือกตั้งสิ้นสุดลงอีกด้วย

สรุปได้ว่า การเลือกตั้งสมานฉันท์และไม่ซื้อสิทธิขายเสียงสามารถสร้างความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งได้ ไม่เฉพาะผู้สมัครเท่านั้น แต่รวมไปถึงผู้มีสิทธิเลือกตั้งอย่างไรก็ตาม กระบวนการเลือกตั้งสมานฉันท์และซื้อสิทธิขายเสียงเป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อนในการจัดการ ท่านผู้สนใจสามารถติดตามอ่านขั้นตอนและกระบวนการเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเลือกตั้งสมานฉันท์และไม่ซื้อสิทธิขายเสียงได้ในบทความเรื่อง “ขั้นตอนและกระบวนการเลือกตั้งสมานฉันท์และไม่ซื้อสิทธิขายเสียง กรณีนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ” ได้ต่อไป